

Docentenhandleiding

Een heel gewone dag

60 minuten | groep 7/8 PO, onderbouw VO | Kerndoelen VO: 19A, 26A, 26C

Inleiding

Wat heeft jouw gewone dag te maken met democratie of dictatuur? In deze les ontdekken leerlingen de invloed van een politieke systeem op hun dagelijkse leven. Aan de hand van de anti-Joodse maatregelen leren zij hoe het dagelijks leven voor Joden veranderde door oneerlijke regels van het naziregime en reflecteren ze op hun eigen leven in deze tijd. Deze les maakt het contrast tussen democratie en dictatuur voor leerlingen zichtbaar en invoelbaar.

Globale opzet van de les

- Individuele opdracht na korte instructie 15 minuten
- Groepsopdracht: anti-Joodse maatregelen onderzoeken 15 minuten
- Klassikaal: terugkoppeling en korte explainervideo 15 minuten
- Groepsopdracht: reflectie op democratie/dictatuur 15 minuten

Leerdoelen

- Leerlingen zien en ervaren de impact van (oneerlijke) regels op hun dagelijks leven.
- Leerlingen leren kritisch denken over het proces van (stapsgewijze) uitsluiting.
- Leerlingen vergroten hun kennis over de anti-Joodse maatregelen.
- Leerlingen vergroten hun kennis over democratie en dictatuur en kunnen uitleggen wat dit met hun eigen leven te maken heeft.

Organisatorische voorbereiding

- Download, print en knip het bestand 'De anti-Joodse maatregelen' (enkelzijdig, kleur, twee A4). Elke leerling krijgt 2 maatregelen, per print zijn er 16 maatregelen (bv bij 24 leerlingen, bestand 3x afdrukken)
- Controleer of je de bijgeleverde presentatie kan openen op je digibord.
- Bekijk alvast de explainer videoclip (2 minuten) en controleer of je deze kan openen op je digibord.

Inhoudelijke voorbereiding

Neem vooraf de selectie van anti-Joodse maatregelen door waar de leerlingen tijdens de les mee aan de slag gaan en bekijk de videoclip (2 minuten). Lees eventueel de achtergrondinformatie aan het einde van deze docentenhandleiding over het proces van uitsluiting en de anti-Joodse maatregelen en de Jodenvervolgung. Dit kan je houvast bieden bij de uitvoering van de les.

Stappenplan

1 Opdracht: jouw heel gewone dag 10 minuten

slide 1 t/m 4

Deze les start met een individuele opdracht: laat de leerlingen individueel opschrijven wat zij doen op een gewone (school)dag en in het weekend. Gebruik het voorbeeld met tijdstippen uit de presentatie. Neem de tijd en doe dit met zorg.

Als iedereen klaar is, toon je klassikaal het voorbeeld van “de gemiddelde gewone dag”, slide 4 uit de presentatie.

2 Bespreek wanneer regels rechtvaardig voelen 5 minuten

slide 5 t/m 9

Bespreek en onderzoek met de klas ‘Heel gewone regels op school’; welke zijn dit en voor wie gelden die? Wat als de regels slechts voor een deel van de leerlingen geldt, verandert er dan iets en waarom wel/niet?

Tip: doe dit stap voor stap en laat zo de klas zelf ontdekken dat als regels niet voor iedereen hetzelfde gelden, het oneerlijk en onlogisch voelt.

3 Bespreek wanneer regels rechtvaardig voelen 3 minuten

slide 10

Neem de klas mee van het heden naar het verleden. In mei 1940 vallen Duitse soldaten Nederland binnen en komt het nazi-regime aan de macht. De nazi's voeren stap voor stap nieuwe regels in. Veel maatregelen gelden slechts voor één groep; de Joden. Dus de nieuwe regels gelden niet allemaal voor iedereen.

4 Aan de slag met anti-Joodse maatregelen 12 minuten

slide 11 en 12

De nazi's voeren honderden anti-Joodse maatregelen in. De leerlingen gaan aan de slag met zestien van deze anti-Joodse maatregelen die tijdens de bezetting in Nederland werden ingevoerd.

Deel de zestien kaartjes met anti-Joodse maatregelen uit. Elke leerling krijgt twee maatregelen. In groepjes van zo'n vier leerlingen:

- bespreken ze wat er op de maatregel kaartjes staat.
- overleggen ze welke maatregel ze 'het ergste' vinden tot de 'minst erge'.

Bespreek daarna de uitkomst klassikaal. En bespreek wat de gevolgen waren van deze anti-Joodse maatregelen voor het dagelijks leven van Joden.

5 Gevolgen maatregel 'J' in het paspoort 5 minuten

slide 13 t/m 15

Vraag aan de klas wie de maatregel, 'in het persoonsbewijs van Joden wordt een J gestempeld' als ergste had aangewezen. Meestal zien leerlingen deze maatregel niet als de vervelendste of ergste. Onderzoek met de klas waarom deze maatregelen wel belangrijk is in het proces van uitsluiting.

Toelichting: Om de anti-Joodse maatregelen goed te kunnen handhaven was het markeren en registreren of je wel of niet Joods was essentieel voor de nazi's. Dit proces ging stap voor stap om protest en verzet te beperken. Zo was er de verplichte 'arierverklaring' voor ambtenaren in oktober 1940, in juli 1941 volgde de registratie van de 'J' in het paspoort en in mei 1942 volgde zichtbare registratie met de verplichte Jodenster.

Ook de anti-Joodse maatregelen kwamen stap voor stap, om zo de Joden steeds meer te isoleren en buiten het zicht te krijgen van de rest van de samenleving (zie ook achtergrondinformatie, achterin deze docentenhandleiding).

Het onderscheid maken tussen mensen is in het proces van uitsluiting de eerste stap. Registratie van dit 'anders' zijn is een volgende stap, waarna mogelijk uitsluiting, isolatie en vervolging als volgende stappen kunnen volgen.

6 Streep weg uit je gewone dag 10 minuten

slide 16 en 17

Leg de vervolgoopdracht uit aan de groepjes: pak jullie gewone dag erbij en bespreek welke onderdelen door de anti-Joodse maatregelen op jullie tafel niet meer mogelijk zijn op jouw gewone dag. En streep deze door.

Bespreek klassikaal welke activiteiten de leerlingen hebben doorgestreept en streep deze dan ook één voor één door op jullie gezamenlijke, 'gemiddelde gewone dag' op het digibord.

Stel tenslotte de vraag: Wat blijft er nu nog over van je dag?

7 Een heel gewone dag van Anne Frank 3 minuten

slide 18

Leg uit dat de nieuwe regels van het naziregime grote invloed hadden op het dagelijks leven van heel gewone mensen. Noem Anne Frank als één van die mensen en bespreek eventueel kort met de klas wie dit is.

Lees het dagboekfragment van Anne Frank van 20 juni 1942 voor uit de presentatie.

8 Bekijk de videoclip en maak de groepsopdracht 12 minuten

slide 19 en 20

Bekijk samen de explainer videoclip 'Een heel gewone dag' (2 minuten).

Deel na afloop van de video twee A4 papier per groepje uit voor de laatste opdracht; op één A4 komen kenmerken van een dictatuur, op de andere die van een democratie.

Bespreek of bekijk tenslotte elkaars eindresultaat.

Tip: Een mogelijke invulling van de groepsopdracht staat op de volgende pagina.

Mogelijke invulling van de groepsopdracht dictatuur/democratie:

DICTATUUR	DEMOCRATIE
<i>tijdens de Tweede Wereldoorlog</i>	<i>nu bij ons</i>
WIE MAAKT DE REGELS?	
- Het naziregime	- Tweede en Eerste Kamer - Gemeenteraad
VOOR WIE GELDEN DE REGELS?	
- Joden, Sinti/Roma, homoseksuelen - Regels zijn bedoeld om te onderdrukken	- Iedereen, ook voor degene die ze heeft gemaakt - Regels zijn bedoeld om te beschermen
WAAR HEB JE VEEL RECHTEN/VRIJHEDEN?	
- Weinig mensen hebben rechten en vrijheden - Ongelijke rechten - Eén groep mensen bepaalt alles - Degene aan de macht mag discrimineren - Macht van de machthebber groot	- Rechten en vrijheden gelden voor iedereen - Gelijke rechten - Iedereen mag meepraten - Discriminatie mag niet, maar gebeurt soms wel - Macht van de machthebbers beperkt
HOE ZIET EEN GEWONE DAG ERUIT?	
- Je mag bijna niets meer als je Joods bent - Sommigen mogen niet meer fietsen - Sommigen mogen niet meer naar het strand - Je mag niet allemaal sporten - Sommigen moeten verplicht naar andere school - Sommigen moeten naar een werkkamp	- Gewoon, je mag van alles - Iedereen mag fietsen - Je kan naar het strand - Iedereen mag sporten - Je mag zelf weten op welke school je zit - Niemand hoeft naar een werkkamp

Achtergrondinformatie

Over de anti-Joodse maatregelen en Jodenvervolging

Op het moment dat de nazi's in 1933 aan de macht kwamen voerden zij direct anti-Joodse maatregelen in. Een belangrijke ontwikkeling in de Jodenvervolging waren de rassenwetten van Neurenberg die op 15 september 1935 werden ingevoerd. Middels deze wetgeving konden de nazi's bepalen wie Joods was en daarmee ook voor wie de anti-Joodse maatregelen golden. Joden hadden minder rechten dan andere inwoners van nazi-Duitsland.

Enkele maanden na de bezetting van Nederland werden ook daar de eerste anti-Joodse maatregelen ingevoerd. Op basis van de ariërverklaring werden begin 1941 alle Joodse ambtenaren ontslagen. De Jodenvervolging kwam na de Februaristaking in 1941 in stroomversnelling, waarbij de Joden stap voor stap werden geïsoleerd van de rest van de samenleving.

Cruciaal bij het zichtbaar maken van de door de nazi's ingevoerde onderverdeling in Joden en niet-Joden was de verplichting tot het dragen van een Jodenster vanaf mei 1942. Niet alleen waren de Joden daarmee identificeerbaar, zij konden ook actiever uitgesloten worden van delen van de samenleving. Waar omstanders - zoals een kastelein, kapper of badmeester - zich eerder konden beroepen niet te weten of iemand al dan niet Joods zou zijn, was dat met invoering van de Jodenster niet meer het geval.

Vanaf de zomer van 1942 werden Joden opgeroepen voor zogenaamde werkkampen in Duitsland en Oost-Europa. In werkelijkheid waren dit vernietigingskampen. Een groot deel van de Joden gaf geen gehoor aan deze oproepen, maar werden toch gedeporteerd na razzia's of angst voor represailles. In het najaar van 1943 verklaarden de nazi's Nederland 'Jodenvrij', ondergedoken Joden daargelaten.